

Tehniline kirjeldus

Taustainfo ja hanke eesmärk

Eesti lastekaitseüsteemi keskmes on kohaliku omavalitsuse üksused (KOVid), kelle rolliks on lastekaitseseadusest (LasteKS § 17) tulenevalt ennetada ja vähendada lapsi ohustavaid riske, hinnata abivajavast ja/või hädaohus olevast lapsest teada saamisel viivitamata lapse abivajadust, pakkuda lastele ja peredele nende heaolu tagavaid meetmeid. Lastekaitsetöö on KOVdes korraldatud erinevalt, samuti on väga erinev lastekaitsetöötajate ettevalmistus, töökogemus, arusaam lastekaitsetööst, kasutatavad meetodikad ja tööriistad.

Viimasel kümnendil on Eestis toimunud olulisi muutusi lastekaitsetöö korraldamisel nii riiklikul kui kohalikul tasandil. Ühe muudatusena anti 2016. aastal jõustunud lastekaitseadusega Sotsiaalkindlustusametile (SKA) ülesanne toetada kohaliku omavalitsuse üksuseid lastekaitsejuhtumite lahendamisel (LasteKS § 15 lg 2 p 3 ja 4). Kui KOV soovib lastekaitsejuhtumi osas SKA kaasa mõtlemist, esitab KOV taotluse. See annab õiguse SKA laste heaolu osakonna (LHO) konsultandil tutvuda juhtumi andmetega sotsiaalteenuste ja -toetuste registris (STAR) ning algab nõustamisteenuse osutamine. Nõustamisteenuse osutamisel jääb juhtumikorraldajaks KOVi lastekaitsetöötaja.

SKA nõustamisteenuse konsultandi ülesanded juhtumi nõustamisel on:

- veenduda, et esikohal lapse huvid ja nendest lähtutakse;
- lastekaitsetöötajaga juhtumi arutelu läbiviimine ning analüüsimine;
- suunamine ja juhendamine lapse abivajaduse hindamisel ja tegevuskava koostamisel;
- juhendamine edasiste toimingute planeerimisel;
- juhendamine taotluste, arvamuste ja päringute koostamisel;
- nõustamine lapse perest eraldamise protsessis;
- juhendamine sobivate meetmete valikul ning nende tulemuslikkuse hindamisel;
- vajadusel võrgustikukohtumistel osalemine;
- juhendamine STARi täitmisel;
- tähelepanekute tegemine ja suunamine lastekaitsetöötaja rolli täitmisel;
- tööjuhendamine taotluses välja toodud teemadel või juhtumi nõustamise käigus selgunud teemadel.

Juhtumid, mille puhul SKA abi taotletakse, on väga erinevad. Samuti on väga erinev see, mis etapis SKAsse pöördudes KOV ise juhtumi lahendamisel on. Vahel pöördatakse SKAsse juhtumiga, kus lapse abivajadus on alles hindamata, kuigi seadus selleks kohustab ning selleks on olemas vajalikud tööriistad. Vahel aga palutakse abi juhtumite puhul, kus KOV on põhjalikult ja asjatundlikult tegutsenud ning on jõutud selleni, et vajatakse SKA kaasa mõtlemist, et väga keerulises juhtumis veel ressursse ja võimalikke lahendusi leida.

Uuringud (nt <https://www.calameo.com/read/0051513652d29c0de0d02>) ja kogemused näitavad, et KOVide ootused SKA nõustamisteenusele on väga erinevad. Osad lastekaitsetöötajad ootavad nõustamisteenuselt KOVi ülesannete täitmist (abivajaduse hindamist, kohtuavalduse koostamist jne), teenuseid, mida KOV ei suuda osutada, aga mida tegelikult ka riigitasandil ei osutata (seega, kuhu pole ka konsultandil võimalik abivajajat suunata). Osad lastekaitsetöötajad aga näevad nõustamisteenuses kasulikku ressursi, kuna:

- konsultant näeb juhtumit nõ kõrvaltpilguga ning juhib tähelepanu aspektidele, mida lastekaitse töötaja pole märganud;

- need lastekaitsetöötajad, kellel pole suurt meeskonda, saavad konsultandiga juhtumi üle arutleda kas uute lahenduste leidmiseks või ka lihtsalt kinnituse saamiseks;
- konsultant aitab keerulistes juhtumites võrgustikulike fookuse tagasi tuua lapsele jne.

Praeguse nõustamisteenuse rõhk on lastekaitsetöötaja jõustamisel, et aidata lastekaitsetöötajal näha veel kasutamata võimalusi, leida uusi meetmeid ja tööriistu lapse ja pere abistamiseks. Jõustamise eesmärk on ka see, et järgmisel korral saaks lastekaitsetöötaja sarnase juhtumiga juba ise hakkama, võib-olla oskab järgmisel korral juba varem sobivaid meetmeid kasutusele võtta, et see juhtum nii keerulisse etappi ei jõuakski.

See, milliste juhtumite puhul KOV konsultandi kaasab, on KOVi otsustada, seadusandlus selles osas piire ei sea. Ka nõustamisteenuse roll ei ole õigusaktides lahti kirjutatud. Nõustamisteenuse osutamist reguleerivadki ainult need kaks eelpooltoodud lastekaitseseaduse punkti, kus on öeldud, et SKA saab juhtumi lahendamisel ja meetmete valimisel aidata, kui KOV esitab taotluse. Seaduse tasandil on lahendamata need olukorrad, kus SKAle tuleb signaal, et KOV ei taga abivajava lapse heaolu, kuid KOV nõustamisteenust ei soovi. Samuti on keerulised need olukorrad, kus KOV on küll nõustamisteenuse taotluse teinud, kuid sellegipoolest ei järgi konsultandi soovitusi, ei tegutse piisavalt kiiresti ja põhjalikult, mistõttu lapse abivajadus ei vähene või lausa süveneb.

Käesoleval ajal on Eesti lastekaitse süsteem muutumas ning uuendamisel on ka lastekaitsevaldkonda reguleerivad õigusaktid. Sellest tulenevalt on vajalik leida lahendus eelpooltoodud murekohtadele, et abivajavad lapsed, kelle olukord on väga keeruline, saaksid asjakohast abi õigel ajal. Selleks on vaja teha analüüs ja luua selgus KOVi ja SKA rollides, ülesannetes, õigustes, kohustustes ja vastutuses keeruliste lastekaitsejuhtumite lahendamisel. Analüüsi tulemused on oluliseks sisendiks seaduste muudatuste eelnõudes. Murekohad praeguses lastekaitsetöö korralduses ning võimalikud lahendussuunad on kirja pandud ka lastekaitseseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsususse (<https://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/docList/63005645-d389-4ddf-a5d2-1b6dac7169d9#xOzKJx1q>).

Hanget rahastatakse 2021-2027 Ühtekuuluvuspoliitika fondide meetme 21.4.7.9. „Lastele ja peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele” toetuse andmise tingimuste (TAT) „Laste ja perede toetamine, tegevuse 2.2 „Mitmekülgse abivajadusega laste ja nende perede toetamine” vahenditest.

Olulised osapooled

Raskete lastekaitsejuhtumite rollijaotuse ja ülesannete analüüsimise protsessis osalevad kohalike omavalitsuste (KOV), Sotsiaalkindlustusameti (SKA), Sotsiaalministeeriumi (SOMi) esindajad ning olenevalt teemadest kaasatakse vastavate valdkondade (nt haridus, tervishoid, õigusteadus jne) esindajaid. Laiem sihtrühm, keda analüüsi tulemus mõjutab, on abivajavad lapsed ja pered.

Ootused pakkujale ja protsessile

Pakkuja koostab tellijale analüüsi, mis sisaldab lahendusi, kuidas peaks Eestis olema korraldatud raskete lastekaitsejuhtumite lahendamine, millised peaksid olema erinevate osapoolte rollid ja ülesanded, et laste heaolu oleks parimal moel tagatud ja kirjeldusi, põhjendusi, miks just sellised lahendusvariandid välja pakutakse.

Tellija ootus protsessile on, et analüüs koostatakse kaasates aruteludesse asjasse puutuvaid osapooli- KOVi, SKA ja SOMi esindajad ning vastavalt vajadusele teisi spetsialistide või eksperte. Tellija moodustab tuumikgrupi, kuhu kuuluvad erinevate piirkondade KOVide lastekaitsetöötajad ja valdkonnajuhid, SKA ja SOMi esindajad. Tuumikgrupi kohtumised toimuvad kogu analüüsi koostamise protsessi vältel.

Lisaks tuumikgrupi liikmetele ja erinevate valdkondade spetsialistidele on vajalik kaasata erinevate piirkondade ja erinevate suurustega KOVide lastekaitsetöötajaid ja valdkonnajuhte. Koos tuumikgrupi liikmetega peaks protsessi (kas aruteludesse või muul moel) kaasatud olema vähemalt 50% Eesti KOVidest, mis esindavad erineva suuruse, tulukuse ja elanike hajutatusega omavalitsusi.

Pakkuja toob pakkumuses välja oma ettepanekud protsessi ja osapoolte kaasamise kohta, lõpliku protsessi ja kaasatavad osapooled lepivad Tellija ja Pakkuja omavahel kokku.

Pakkujalt oodatavad tegevused:

1. Kohtumine tellija esindajatega esialgse sisendi ja taustainfo saamiseks ning kokkulepete tegemiseks protsessi sujuvaks läbiviimiseks.
2. Raskete lastekaitsejuhtumite rollijaotuse ja ülesannete analüüsi koostamise protsessi juhtimine ja läbi viimine, osapoolte kaasamise korraldamine, töögruppide kohtumiste korraldamine (grupitööde ettevalmistamine ja läbiviimine, infovahetus töögrupi liikmetega, kokkuvõtete koostamine, arutelude modereerimine jne).
3. Kirjaliku analüüsi koostamine. Analüüsi tulem tuleb koostada eesti keeles ühtse dokumendina digitaalselt, kasutada tuleb järgmisi formate:
 - 3.1. tabelite failid vormistada .xlsx ning .pdf kujul;
 - 3.2. tekstifailid vormistada .docx ning .pdf kujul.
4. Analüüsi tulemuste esitlemine huvitatud osapooltele (veebi vahendusel), esitlusel kasutatav, analüüsist kõige olulisemat sisaldav slaidiesitus esitatakse ka Tellijale edaspidiseks kasutamiseks.

Kirjalik analüüs ehk lõppraport sisaldab:

1. Kokkuvõtteid tuumikgrupi aruteludest, murekohtadest, ettepanekutest.
2. Kokkuvõtet laiemal ringil kohalike omavalitsuste ja erinevate valdkondade esindajate tagasisidest, murekohtadest, ettepanekutest.
3. Analüüsis on kindlasti välja toodud järgmised teemad, mis puudutavad lastekaitsejuhtumite lahendamist tulevikus:
 - 3.1.1. millistele kriteeriumitele vastavate lastekaitsejuhtumitega tegeleb KOV iseseisvalt;
 - 3.1.2. mida (nt täiendavad teadmised mingis valdkonnas vms) on KOVil täiendavalt vaja, et juhtumikorraldus oleks asjatundlikult ja tulemuslikult läbi viidud;
 - 3.1.3. millistele kriteeriumitele vastab juhtum, mida nimetame raskeks lastekaitsejuhtumiks, mille puhul võib/peab olema kaasatud SKA laste heaolu osakond;
 - 3.1.4. kas on lastekaitsejuhtumeid, mille lahendamisel peab SKA igal juhul kaasatud olema, kui on, siis millistele kriteeriumitele need juhtumid vastavad;
 - 3.1.5. millised on KOVi ja SKA (sh nii laste heaolu osakond kui järelevalve) rollid, ülesanded lastekaitsejuhtumite lahendamisel, kuhu SKA on kaasatud;
 - 3.1.6. millised õigused, kohustused ja vastutus peaks edaspidi raskete lastekaitsejuhtumite lahendamisel olema KOVil, millised SKAl;

- 3.1.7. mida vajab SKA spetsialist täiendavalt (nt täiendavad teadmised, oskused mingis valdkonnas vms), et täita asjatundlikult oma rolli raskete lastekaitsejuhtumite lahendamisel;
- 3.1.8. millised tööriistad, teenused on praegu puudu, mis aitaksid kaasa raskete lastekaitsejuhtumite lahendamisele (kui need arutelude käigus teemaks tulevad, eraldi analüüsi selleks pole vaja koostada).
4. Analüüsis esitatakse erinevad lahendusvariandid selle kohta, millised peaksid edaspidi olema raskete juhtumite lahendamisel KOVi ja SKA rollid, ülesanded, õigused, kohustused, vastutus, juhtumi teekond (protsessikirjeldus). Iga lahendusvariandi kirjeldamisel tuuakse välja:
 - 4.1. eelised (võimalusel erinevate osapoolte vaates);
 - 4.2. mõju abivajavale lapsele ja tema perele;
 - 4.3. riskikohad, ohutegurid, maandamisvõimalused;
 - 4.4. milliseid lisateadmisi, -oskusi on osapooltel vaja selle variandi rakendamiseks.

Tellijale esitatav lõppraport peab olema keeleliselt, vormiliselt ja struktuuriliselt selge ning korrektne, sisaldama kõiki tehnilises kirjelduses märgitud teemasid. Töö teostamisel on kohustus kajastada projekti logo ning viidata <https://pilv.rtk.ee/s/5JcFsjMFJqedZq2?dir=undefined&path=%2FKAasrahanud%20EL%20kaksiklogod%20EST%2FHorisontaalne&openfile=81997>.

Nõudmised teenuse meeskonnale

Pakkuja peab moodustama teenuse igakülgeks ja kvaliteetseks osutamiseks meeskonna. Vähemalt ühel meeskonnaliikmel peab olema varasem tööalane kokkupuude laste ja perede heaolu valdkonnaga (nt vastaval teemal uuringu/analüüsi läbiviimine, töötamine laste heaoluga seotud valdkonnas vms).

Vähemalt üks meeskonnaliige peab olema viimase viie aasta jooksul teostanud vähemalt ühe hanke esemega sarnase töö (uuringu, programmi, strateegia või teenusega seotud mõjuanalüüsi laste ja peredega seotud valdkonnas). Vähemalt ühel meeskonnaliikmel peab olema varasem kogemus töögruppide töö, grupiaruelude modereerimise kogemus.

Meeskonnaliikmete varasemalt teostatud tööd ja avalikud väljaütlemised ei tohi propageerida mingil moel laste väärkohtlemist ega laste huvide eiramist.

Nõuded lepingu täitmisele

Pakkuja peab lepingu täitmisel eelistama keskkonnahoidlikke lahendusi, näiteks:

- töökoosolekud ja muud kohtumised viia läbi võimaluse korral veebi vahendusel, et vähendada eelkõige liigsest transpordikasutusest tulenevat süsiniku jalajälge;
- vältida tarbetut dokumentide välja trükkimist ning võimalusel eelistada digitaalsel kujul olevaid materjale;
- pakkuja poolt digitaalsel kujul edastatavad materjalid peavad olema salvestatud ja edastatud optimaalse mahuga, et vältida otstarbetult suuri andmefailide ning seega vähendada digireostust;
- lepingu täitmise järgselt kustutada üleliigsed digimaterjalid, näiteks mustandfailid, säilitamiseks mittevajalikud töödokumendid jms, kuna IT-serverites failide otstarbetu hoidmine on keskkonda kurnava mõjuga ning suurendab digireostust;

- digiprügi/digitaalse jalajälje vähendamise eesmärgil (+andmekaitse) peab pakkuja kinnitama, et kõik kogutud andmed kustutatakse peale Sotsiaalkindlustusametile üle andmist.

Raskete lastekaitsejuhtumite rollijaotuse analüüsi väljatöötamiseks vajalikud tegevused ja kohtumised toimuvad arvestades pakkumuses esitatud töökorralduskava ja kokkuleppeid tellijaga.

- Arvestada asjaoluga, et oluliste osapoolte esindajad asuvad üle Eesti.
- Kohtumiste ajad ja toimumise kohad tuleb Tellijaga kokku leppida.
- Tuumikgrupi füüsilise kohtumised toimuvad Tallinnas.
- Transpordikulud lisaks Tellija ei hüvita, pakkuja peab arvestama, et vajalikud kulud peavad sisalduma pakkumuses esitatud maksumuses.

Pakkuja teeb ettepanekud, millised kohtumised toimuvad kontaktset, millised veebi vahendusel. Kontaktsete kohtumiste toimumine lepatakse Tellijaga kokku ning kokkulepitud kohtumisteks tagab Tellija oma võimaluste piires ruumid ja kohvipausid.

Tegevuste etapid, ajakava, tasumine

Teenuse osutamise aeg: september 2024 - märts 2025. Teenuse osutamine koosneb järgmistest etappidest.

I etapp september kuni detsember 2024:

1. Sisendi kogumine (nt tuumikgrupi arutelud, erinevate Eesti piirkondade KOVidega arutelud) kaasates olulisi osapooli (st kindlasti KOVide, SOMi, SKA, erinevate valdkondade esindajad).
2. Kokkuvõtted kohtumistest (kuupäev, osalejate/intervjueeritavate nimed, käsitletud teemad, välja toodud seisukohad, ettepanekud).

Kohtumiste kokkuvõtted esitab pakkuja tellija kontaktisikule e-posti teel iga kuu viimasel tööpäeval.

II etapp jaanuar kuni märts 2025:

1. Lõplike lahenduste osas arutelud tuumikgrupiga, vajadusel teiste osapooltega.
2. Analüüsi esimese versiooni esitamine Tellijale 20.01.2025.
3. Analüüsi teise versiooni (täiendatud, arvestades mh tellija ja tuumikgrupi liimete kommentaaridega) esitamine Tellijale 10.02.2025.
4. Lõpliku analüüsi ehk lõppraporti esitamine Tellijale 25.02.2025.
5. Analüüsi tulemuste esitlemine osapooltele (veebikohtumisel) hiljemalt märtsikuu teisel nädalal, täpne kuupäev lepatakse Tellijaga kokku.

Töö üleandmine ja tasumine toimub peale lõppraporti Tellijale esitamist ja analüüsi tulemuste esitlemise toimumist üleandmise-vastuvõtmise akti ning pakkuja esitatud e-arve alusel. Tasumise tähtaeg 14 tööpäeva.

Pakkumuse esitamine

Pakkumuses esitatakse:

1. Teenuse kirjeldus, sh
 - ettepanekud protsessi läbi viimiseks ja osapoolte kaasamiseks;
 - ülevaade, millised kohtumised viiakse läbi kontaktset, millised veebi vahendusel;

- millisteks kohtumisteks oodatakse tellijalt ruumide ja kohvipauside tagamist;
 - kasutatavate meetodite (sh arutelude modereerimisel) kirjeldus;
 - võimalikud riskid ja nende maandamine kogu protsessi jooksul.
2. Meeskonnaliikmete loetelu, nende varasema kogemuse kirjeldus, rollid töö teostamisel.
 3. Detailne tegevus- ja ajakava.
 4. Hinnapakkumus.